

125 godina organiziranog klizanja u Hrvatskoj i 60. godišnjica Hrvatskog klizačkog saveza

Radovan **LIPOVŠČAK**
Zagreb, Vlaška 122

UDK 796.91(497.5)(091)

Počeci klizanja u Hrvatskoj ne mogu se točno utvrditi, no smatra se da se to dogodilo 1866. godine. Uzimajući u obzir informacije iz tadašnjih novina moglo je biti i ranije. Sigurno je, međutim, da su ondašnji Zagrepčani, pioniri tog sporta u nas, klizali na zamrznutim barama na Zavrtnici kod takozvanih Šošarskih vrtova (današnja Heinzelova ul.), na rukavcima rijeke Save te kod Južnog kolodvora (današnji Glavni kolodvor) gdje je uz prugu bilo više dubokih zamrznutih graba prikladnih za klizanje i to u sezoni 1870/71. godine, a spominje se i prvo klizalište u Vitezovićevoj ulici na Gornjem gradu.

U godinama 1873-1874. tadašnji trgovac Ladislav Beluš pravio je klizalište na *dalekoj periferiji grada* (današnje Cvjetno naselje). Godine 1873. na Maksimirskom jezeru organizirana je priredba na kojoj je Artur grof Schlippenbach, pruski konjički časnik te vrlo dobar klizač, pokazao mnogobrojnoj publici skakanje preko zamrznutih čamaca u jezeru. Tada su se mladi zagrebački "Švabe" igrali na ledu s drvenim čunjevima (Eisschissen).

U prvom broju zagrebačkog tjednika *Vijenac* s početka 1872. godine liječnik dr. Ivan Dežman napisao je zanimljivu raspravu *Klizanje* o svim prednostima kretanja na ledu, pa ga je preporučio *od sveg srca* svim svojim građanima.

U tadašnjem dnevnom tisku *Obzor*, *Narodne Novine* i *Agramer Zeitung* pojavljivali su se napisi o potrebi osnivanja jednog klizačkog kluba. *Narodne Novine* od 18. listopada 1874. godine plediraju za zimski šport na ledu te zagovaraju osnivanje klizačkog kluba, koji bi uredio klizalište *jer takovo poduzeće dolikovalo bi glavnom gradu zemlje jer zimi služi za ugodnu zabavu, želimo da se zbilja izvede*. To je djelovalo, pa je pokrenuta ideja o osnivanju kluba, koju je odmah prihvatio, došavši u Zagreb, mladi inženjer Milan Lenuci. Dana 31. listopada 1874. godine nalazimo već poziv u zagrebačkim novinama u kojem se najavljuje održavanje sastanka radi dogovora glede uređenja klizališta 1. studenog 1874. godine u 3 sata popodne u Keglević kavani (ugao Ilice i Frankopanske ulice). Dne 15. studenog pojavljuje se opet poziv za upis u Klizački klub; tog su dana ing. Milan Lenuci i Ladislav Beluš osnovali **KLIZAČKI KLUB**, za čijeg je prvog predsjednika izabran g. Beluš koji je preuzeo na sebe uređenje klizališta i to kraj Savske ceste kod tadašnjeg Sajmišta, gdje je kasnije izgrađena zgrada Hrvatskog sokola. Klizalište je bilo

jedan metar niže od razine ceste pa su uz pomoć vatrogasaca iz obližnjeg potoka (potok Tuškanac) crpili vodu i polijevali teren. Klizalište je otvoreno na Badnju večer 24. prosinca 1874. godine; bilo je veličine 110 m x 70 m, osvijetljavale su ga petrolejske svjetiljke (za jednu kasniju priredbu čak 300 svjetiljaka), a klizanje je pratila glazba vojnog garnizona.

Dne 16. siječnja 1876. godine održana je velika priredba na ledu, također je svirala vojnička glazba, a izvodila se četvorka i razne druge produkcije. Stigli su i gosti iz Siska, članovi tamošnjeg Klizačkog društva. Klizački šport u Sisku vrlo se lijepo razvijao, te je prema podacima tamošnjeg liječnika Aleksandra Vernaka postojalo posebno *Sklizačko društvo*, koje je osnovano 1876. godine i djelovalo je do 1893. godine kada se raspalo. Sisačko *Sklizačko društvo* priređivalo je zabave na ledu, a 23. siječnja 1876. godine održana je velika klizačka svečanost uz pratnju tamošnje vatrogasne glazbe. Bilo je prisutno više tisuća gledatelja. Klizalište je bilo kraj Kolodvora. Jedna kostimirana zabava održana je i 16. siječnja; organizirali su je gg. Janušić i Fabac. Čisti prihod priredbe određen je za bolnicu u Sisku. Klizalište je za tu priliku osvijetljavalo 350 petrolejskih svjetiljaka.

Kako je u Zagrebu zima dugo trajala, 2. veljače 1876. godine održane su i prve utrke na ledu u Hrvatskoj po sljedećem programu:

1. Za gospodu dobre trkače tri puta naokolo. Nagrada mala srebrna medalja.
2. Trčanje natraške jedanput naokolo. Nagrada velika srebrna medalja.
3. Utrka za dječake jedanput naokolo. Nagrada 10 i 5 narandi.
4. Utrka sa dvije zapreke 0,5 metara visoke, koje se imaju tri puta preskočiti. Nagrada zlatna medalja.
5. Utrka za djevojke jedanput naokolo. Nagrada veća i manja bombonjera.
6. Utrka za dame dva puta naokolo. Nagrada veći i manji buket cvijeća.

Godine 1877. *Agramer Zeitung* javlja da se radi na stvaranju Sklizačkog društva u Zagrebu, pa se konačno 12. prosinca 1877. godine osniva uz već postojeći klub *I. Hrvatsko Klizačko Društvo*, a za prvog predsjednika izabran je dr. Ivan Kosirnik. Te godine pojavljuju se u Zagrebu i prve

Dobitnici trofeja i zlatnih plaketa Hrvatskog klizačkog saveza u Starogradskoj vijećnici 21. siječnja 2000. godine. Slijeva prvi red: dr. Sanda Dubravčić-Šimunjak, Mladen Beze, ing. Vinko Gačnik, ing. Božidar Valesić, dr. Kristina Potočki, Jadranka Čubrić, Renata Lipovšćak-Jelačić, Karlo Požgajčić, Antica Grubišić, Ivana Jakupčević, Nevenka Gjurak, Klara Dušanović, Tamara Panjkret, dr. Željka Čižmešija, Melita Juratek, dr. Lovorka Kodrin i Zlatko Gros. Drugi red: Damir Kovač, Mladen Mumelaš, ing. Davorin Orban, ing. Radovan Lipovošćak, ing. Drago Čuljak dr. Tomislav Čižmešija, Milka Babović, Vladimir Sviben, Danica Lilić, dr. Boris Međa i Žarko Susić.

željezne klizaljke *Halifax* koje potiskuju do tada korištene *Holderice*.

Godine 1895. održava se i prvo natjecanje u slikovitom klizanju, a pobijedila je gđa Paula Privora-Hartl. Propozicije za to natjecanje sastavio je prof. Franjo Bučar.

Klizalo se i po drugim gradovima Hrvatske, i osnivali su se klubovi: 1875. godine u Bjelovaru, kako je već spomenuto 1876. godine u Sisku, 1881. u Križevcima, 1884. u Karlovcu, 1886. u Osijeku, gdje je klizalište bilo u Pukovnijskom vrtu, 1891. u Čakovcu i Zemunu, 1894. u Donjem Miholjcu, 1895. u Vinkovcima, a prema prvom pouzdanom dokumentu početkom 1904. godine Sklizačko društvo u Virovitici *priopćuje slavnom općinstvu da je klizalište otvoreno*. Prema tome u Virovitici je Klizačko društvo osnovano 1902. ili 1903.

Nestor i pionir, športski erudit, profesor zemljopisa i povijesti dr. Franjo Bučar bio je najveći promicatelj svekolikog športa u Hrvatskoj, a najdraže od svih bilo mu je "sklizanje" u kojem je bio natjecatelj, učitelj, djelatnik pa i sudac te je 1901. godine napisao prvu hrvatsku stručnu knjižicu *Klizanje*. Pristupovao je i glavnoj godišnjoj skupštini Međunarodnog klizačkog saveza (ISU) 1897. godine u Stockholmu.

Nakon dr. Ivana Kosirnika, prvog predsjednika *I. Hrvatskog Sklizačkog društva*, koji je tu dužnost obavljao od 12. prosinca 1877. pa do 13. studenog 1910, tu funkciju preuzima dr. Franjo Bučar i na čelu je tog Društva punih 26 godina, tj. od 13. studenog 1910. pa do 12. studenog 1936. godine.

Između dva svjetska rata športski radnici Zagreba, pod utjecajem dr. Bučara, promicali su šport na ledu i bili su osnivači *Prvog Zimskosportskog Saveza Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* koji je osnovan 13. kolovoza 1922. godine. Taj savez okupljao je sve skijaše, klizače i hokejaše na ledu. Godinu dana prije osnivanja Saveza održano je I. prvenstvo Kraljevine SHS u umjetničkom klizanju na zamrznutom Bohinjskom jezeru, a prvi prvak bio je predstavnik Hrvatske ing. Pal Jaros (Madar koji je živio u Gorskom kotaru, gdje mu je otac bio šef željezničke stanice).

Gđa Gizela Kadrnka-Reichman, prvakinja Austrije 1922. godine i vice prvakinja svijeta, 1923. godine postaje članica zagrebačkog HAŠK-a, te je osvajala naslove prvakinje Kraljevine SHS i kasnije Jugoslavije (1927, 1929, 1932. i 1935) a nastupila je i na Zimskim olimpijskim igrama 1928. godine u St. Moritzu.

Na velikoj priredbi u Zagrebu 6. veljače 1929. godine pri temperaturi od -23°C uz Gizelu Kadrnka-Reichman nastupila je i svjetska prvakinja Frizi Burger. Zbog velikog interesa Zagrepčana usprkos niskoj temperaturi priredba se ponovila sljedeći dan. Obje priredbe održane su na klizalištu *Zagrebačkog klizačkog društva* (ZKD) na Miramarskoj cesti.

Dne 9. studenog 1935. godine nakon istupanja skijaša iz *Zimskosportskog Saveza*, osniva se Klizački Savez Jugoslavije sa sjedištem u Zagrebu, a prvi predsjednik bio je dr. Franjo Bučar.

Povijesni datum klizačkog športa u Hrvatskoj, a čiju 60. godišnjicu slavimo, je 18. listopada 1939. kada je osnovan Hrvatski klizački savez (za klizanje i hokej na ledu). Za prvog predsjednika izabran je Vladimir Šuput. Hrvatski klizački savez (HKS) osnovali su sljedeći klubovi: ZKD, ATK, HAŠK, ZAŠK, *Concordia* i *Maraton* iz Zagreba, *Segesta* iz Siska, Karlovačko sportsko udruženje (KSU) iz Karlovca i SD *Slavija* iz Varaždina. Godine 1940. članom HKS-a postaje i drugi karlovački klub *Primorac*.

U razdoblju od 1936. do 1941. godine mnogo se radilo na uzdizanju klizačkog športa, koliko su to dozvoljavale vremenske prilike s temperaturama ispod 0°C. Glavni propagator klizanja bio je dr. Norbert Trič i sam klizač i natjecatelj, koji je kao trener odgojio natjecatelje i kasnije klizačke radnike Antu Škrtića, Zlatka Grosa, Klaru Dušanović-Gomgoš, Igora Butkova, Radovana Lipovščaka, Vladimira Amšela, Belizara Turkovića, Miru Petaj i druge.

Godine 1941. održano je zadnje prvenstvo u Kraljevini Jugoslaviji, prije Drugog svjetskog rata, u Zagrebu na klizalištu Šalata. Tada su kao prvi Hrvati osvojili juniorska prvenstva države Klara Gomboš i Zlatko Gros. Prilikom tog prvenstva na ekshibicijskom nastupu sudjelovali su svjetski prvak Karl Schefer i poznata austrijska klizačica Frizi Gilard.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata u Zagrebu, Varaždinu, Karlovcu i Sisku, klizalo se i igralo hokej. Prema vremenskim prilikama održavala su se i državna prvenstva. Prvaci u umjetničkom klizanju u seniorskoj kategoriji bili su 1942. i 1945. godine Ante Škrtić i Mira Petaj.

Godine 1943. održan je susret klizača Talijanske omladine (GIL) i naših klizača, i tom prilikom nastupio je kao 9-godišnji dječak Karlo Fassi, kasniji prvak Europe i svjetski poznati trener. Kod njega je u Americi trenirala i naša prvakinja Sanda Dubravčić.

Godine 1946. nakon rata održava se u Zagrebu na Šalati prvenstvo nove Jugoslavije gdje opet hrvatski klizači postižu uspjeh u juniorskim kategorijama; prvaci su članovi *Mladosti* Igor Butkov i Greta Hafner.

U Zagreb dolazi i poznati klizač, prvak Jugoslavije i klizački pedagog Slovenac dr. Pavle Švab koji mnogo pridonosi ponovnom uzdizanju klizanja i odgaja mnoge uspješne klizače.

Kako su zime bile vrlo varljive nisu se prvenstva Hrvatske redovito održavala, ali usprkos dolaska juga i topljenja leda klizači su održali dva povijesna prvenstva i to 1949. godine na Maksimirskom jezeru, doduše bez glazbe kod slobodnog klizanja i 1952. godine na zamrznutom plivačkom bazenu na Šalati.

Veliki datum u povijesti športova na ledu Hrvatske je 27. studeni 1961. godine kada je na Šalati tadašnji gradonačelnik Veco Holjevac otvorio klizalište s umjetnim ledom, pa su nakon toga u kratkom vremenu klizački entuzijasti putem klizačkih škola, donijeli našem gradu i Hrvatskoj vodeću ulogu u tadašnjoj Jugoslaviji. Seniorski prvak države postao je kao prvi Hrvat član *Mladosti* 1965-67. Bojan Lipovščak, zatim 1968-72. član *Medveščaka* Zoran Matas, 1980-82. i 1984. član istog kluba Miljan Begović te 1987-91. član *Mladosti* Tomislav Čižmešija. Kod seniorki bile su prvakinje članice *Medveščaka* 1966. i 1968. Albina Kristan, 1969. Dunja Vujičić, 1967. Jadranka Čubriković, 1976-84.

Sanda Dubravčić te članica *Mladosti* 1989-91. Željka Čižmešija.

Nakon otvaranja klizališta s umjetnim ledom organizirani su u svrhu popularizacije klizanja ekshibicijski nastupi vrhunskih svjetskih klizača. Tako su između 1963-65. na Šalati nastupili svjetski prvaci u plesu na ledu Eva i Pavel Romanov, svjetski prvak Emerich Danzer, te poznata češka klizačica Hana Maškova i budući evropski, svjetski i olimpijski pobjednik Ondrej Nepela. Nakon uspjeha klizača na nacionalnoj razini pokazala se potreba za međunarodnim susretima, te je organiziran susret najboljih bugarskih i hrvatskih klizača 1965. i 1966. godine dvoboj Zagreb-Sofija, jednom u Zagrebu, a jednom u Sofiji.

Potaknuti uspjehom ovog dvoboja klizački radnici dr. Vladimir Amšel, Klara Dušanović, Ante Škrtić, Zlatko Gros, Božidar Čubriković i ing. Radovan Lipovščak organiziraju u prosincu 1967. godine *Prvo međunarodno otvoreno prvenstvo Zagreba*, kasnije nazvano *Zlatna Pirueta Zagreba*. Od 1972. godine ono se održava u natkritom klizalištu Doma sportova. To je važna godina za športove na ledu jer se tada otvara i klizalište s umjetnim ledom u Sisku.

Godine 1974. povodom proslave 100 godina klizanja u Hrvatskoj Međunarodna klizačka unija (ISU) dodjeljuje Zagrebu organizaciju prvenstva Europe, koje, zahvaljujući uspješnoj organizaciji, dobiva svoju reprizu 1979. godine. Tom prilikom u Zagrebu se otvara drugo natkrivo klizalište na Zagrebačkom velesajmu. Ovim prvenstvom 1979. godine Zagreb ulazi u povijest ISU-a, jer se na tom prvenstvu prvi put upotrebljavaju novi uređaji za suđenje, izum naših stručnjaka, te se otada primjenjuju na svim službenim natjecanjima ISU-a.

Godina 1981. zlatnim će slovima biti upisana u povijesti hrvatskog klizačkog športa jer je te godine na prvenstvu Europe u Innsbrucku Sanda Dubravčić osvojila drugo mjesto i srebrnu medalju, kao i 1990. godina, koja je povijesna za ISU i naš klizački šport, jer je na svjetskom prvenstvu u Halifaxu, Kanada, naša prvakinja Željka Čižmešija vozila posljednju figuru obveznih likova, koji su nakon toga prvenstva ukinuti.

Dne 9. studenog 1991. godine održana je osnivačka skupština *HRVATSKOG SKLIZAČKOG SAVEZA* u slobodnoj Republici Hrvatskoj; prvi predsjednik bio je Ante Škrtić, a 25. siječnja 1992. godine na sjednici predsjedništva ISU u Lausanni, Švicarska, uz prisutnost ing. Radovana Lipovščaka, kojeg je ISU na to zasjedanje posebno pozvao, naš Savez je primljen u punopravno članstvo ISU-a, što je omogućilo hrvatskim športasima nastup pod Hrvatskom zastavom na Zimskim olimpijskim igrama 1992. godine u Albertvilleu, na kojoj su nastupili Željka i Tomislav Čižmešija uz pratnju Sande Dubravčić-Šimunjak i Mladena Mumelaša.

Godine 1996. otvara se klizalište s umjetnim ledom u Osijeku. Iste godine *Hrvatski sklizački savez* uz umjetničko klizanje osniva sekciju za brzo klizanje na kratkim stazama (Short Track), a 1997. godine sekciju za sinkrono klizanje.

Godine 1998. Zagreb je ponovo sjedište velike priredbe: održano je Svjetsko prvenstvo za juniore s rekordnim brojem prijavljenih zemalja, njih 44 što je i rekord u povijesti ISU-a. Povodom proslave 125 godina klizanja u Hrvatskoj ISU dodjeljuje Zagrebu organizaciju *Prvog ISU juniorskog*

Grand Prix natjecanja koje se održalo od 22. do 26. studenog 1999. godine.

Uspješna organizacija tog prvenstva, za koje su dobivena najlaskavija priznanja od ISU-a, ponukali su ISU da odredi naše tradicionalno međunarodno natjecanje *Zlatnu piruetu Zagreba* kao izlučno natjecanje za Zimske olimpijske igre 2002. godine.

U Hrvatskoj sada djeluju sljedeći klizački klubovi; KKK *Medveščak*, HAKK *Mladost*, KK *Medo*, KK *Zagreb*, *Zagrebačke pahuljice* (klub za sinkrono klizanje), KK *Meteor* (brzo klizanje) svi iz Zagreba, te KK *Zibel* iz Siska, u osnivanju su klubovi u Varaždinu i Osijeku.

Dne 21. siječnja 2000. godine u Starogradskoj vjećnici u Zagrebu održana je svečana akademija *Hrvatskog sklizačkog saveza* povodom 125. godišnjice organiziranog klizanja u Hrvatskoj, te 60. godišnjice Hrvatskog klizačkog saveza uz prisutnost predsjednika HOO Antuna Vrdoljaka, ministra prosvjete i športa Andre Knege i predsjednika ZŠS dipl. ing. Zdravka Hebela, te drugih visokih funkcionara grada Zagreba i svekolikog športa uz prisutnost mnogih veterana i ljubitelja klizačkog športa. Pozdravne telegrame poslao je

predsjednik ISU Ottavio Cinquanta te Savezi Slovenije i Bosne i Hercegovine.

Tom prigodom uručena su priznanja i nagrade. Trofej Hrvatskog klizačkog saveza primili su zaslužni klizački radnici i bivši klizači dr. Vladimir Amšel, Klara Dušanović, dr. Sanda Dubravčić-Šimunjak, Zlatko Gros, dipl. ing. Radovan Lipovšćak, te posmrtno Ante Škrtić, Fedor Đukić i dr. Pavle Švab, te novinari koji su najviše propagirali klizački šport: Milka Babović i Žarko Susić. Zlatnom plaketom nagrađeni su prvaci Jugoslavije i Hrvatske dr. Bojan Lipovšćak, Zoran Matas, Miljan Begović, dr. Tomislav Čižmešija, Zoran Marković, Albina Kristan, Dunja Vujičić, Jadranka Čubriko- vić, dr. Željka Čižmešija, Melita Juratek, Tamara Panjkret i Ivana Jakupčević te klizački radnici Mladen Bele, Drago Čuljak, Nevenka Gjurak, Vinko Gačnik, Ernest Gnjiđić, Collette Hruškar, dr. Lovorka Kodrin, Damir Kovač, Renata Lipovšćak-Jelačić, dr. Boris Međa, Marijan Mumelaš, Mladen Mumelaš, dipl. ing. Davorin Orban, dipl. ing. Nenad Orban, dr. Kristina Potočki, Vladimir Sviben, Antica Grubišić, dipl. ing. Božidar Valešić i Danica Lilić.

Proslava je završena revijalnim nastupom na klizalištu Velesajam uz prikaz umjetničkog, brzog i sinkronog klizanja.

IZVORI I LITERATURA

Dr. Franjo Bučar: *Spomenpis Zagrebačkog Klizačkog Društva 1877-1931*, Naklada ZKD 1931

Ante Škrtić: *Skating in Croatia*, Kongres ISU 1992

Ante Škrtić: *120 godina klizanja u Hrvatskoj*, Edicija Zlatne Piruete Zagreba 1992

Radovan Lipovšćak: *XXV. godišnjica Zlatne Piruete*, Povijest Športa br. 90, 1991

Radovan Lipovšćak: *Prvo prvenstvo u brzom klizanju*, Povijest Športa br. 115, 1997

Radovan Lipovšćak: *Zagreb ušao u povijest svjetskog klizačkog športa*, Povijest Športa br. 120, 1999

Zvonimir Prpić Lolo: *Povijest Športa u Virovitici*, Virovitica 1998

125 Years of Organized Ice Skating in Croatia

Ice skating was known in Zagreb at the beginning of 19th century. Frozen water areas in Maksimir Laske were used as a skating rink by the early skaters in winter periods. Thanks to Zagreb skating enthusiasts like Ladislav Beluš and Milan Lenuci the first skating Club was founded in 1874. They organized both sports and recreative skating that was very popular in the city of Zagreb. Particularly responsible for development and popularization of ice skating in Zagreb and in Croatia was a distinguished sports expert Dr Franjo Bučar. He was an official of the skating clubs and unions, a skating referee, and an author of technical and history books about ice skating. Soon the ice skating clubs were formed in the Croatian towns of Bjelovar (1875), Sisak (1876), Križevci (1881), Karlovac (1884), Osijek (1886), Čakovec (1891), etc. In 1939 Croatian Ice Skating Union was constituted and it was responsible for local, regional and national championship. During the Royal and Socialist Yugoslavia, when Croatia was a part of it, the Croatian skaters were always on the top of the national championships. The great date of the Croatian ice skating was 27th November 1961 when the first skating rink with artificial ice was opened in Zagreb. Soon after that the Croatian skaters took part in the international competitions. The best results were achieved by Sanda Dubravčić (the silver medal at the European Championship in Innsbruck, Austria) in 1981 and Željka Čižmešija (the World Championship in Halifax, Canada) in 1990 in figure skating. In 1967 the first International Skating Championship was organized in Zagreb. Later this competition was transformed into regular annual international championship called *Golden Pirouette* existing still today. Croatian Ice Skating Federation in the independent Republic of Croatia was formed on 9th November 1991 and it became a member of ISU on 25th January 1992. After that the Croatian ice skaters could participate all international competitions, including the Winter Olympic Games under the Croatian flag. Today the Croatian skaters practice figure skating, speed skating and synchronized skating. On 21st January 2000 the Croatian skaters observed 125th Anniversary of skating in Croatia and 60th Anniversary of Croatian Ice Skating Federation.